

er grænser for fremskridtet, væksten, udnyttelsen af naturen osv. Det er jo ikke decideret forkert, men det er en analyse, der alene kan fremkomme, fordi Rifkin i udgangspunktet sorterer godt og grundigt i oplysningens værdier og faktisk er blind for, at netop de værdier, han finder i den europæiske drøm, også er oplysningens værdier: kosmopolitisme, menneskeret-tigheder, anerkendelse af den anden uanset dennes kulturelle og religiøse ståsted osv. Den europæiske drøm har frem for alt sit forlæg i Kants afhandling om den evige fred, hvad Rifkin faktisk også selv nævner, uden at det dog hindrer ham i at fortsætte sin forsimplede skematisering.

Fremfor at se den amerikanske henholdsvis europæiske drøm som to spor, der er indeholdt i oplysningsprojektet og som dermed vidner om oplysningens komplekse værdisæt, taler Rifkin om det europæiske projekt som et postmoderne eller post-post-moderne projekt. Det forekommer utroværdigt. Måske ville det have været bedre bare at analysere forskellen mellem det amerikansk og det europæiske samfund som forskellen mellem et demokrati, der i vidt omfang er bygget op omkring markedsprincipperne og demokratier, der har udviklet sig til velfærdsstater og dermed har en større tiltro til den politiske regulering af samfundet. Meget ville i hvert fald være vundet, hvis vi ikke skulle belemres med Rifkins unødvendige og uinteressante forklaringer på, hvorfor europæerne bedre kan

lide kvalitetsmad, har en større forkærlighed for at spadserere og begive sig ud i naturen, arbejder for at leve i stedet for at leve for at arbejde, bedre kan lide flotte bygninger osv. osv.

Rasmus Navntoft Pedersen

Montaigne ned gennem Europa

Michel de Montaigne: Italiensrejse. Dagbog 1580-81, Gyldendal, 2005, 317 sider, kr. 299,-

Bjørn Bredal: Et renæssancemenneske, Gyldendal, 2005, 293 sider, kr. 299,- Samlet pris kr. 499,-

Bjørn Bredal fra dagbladet Politiken har det med at stå for nogle sikre og smagfulde, men også mildt atypiske udgivelser. For en del år siden indskrev han sig således i den minimale genre der dækker et enkelt årstals historie med bogen *Forandring fryder. En bog om år 1900*. Hermed er han kommet i godt og eksklusivt selskab (fx John E. Wills: *1688. A Global History* og Hans Ulrich Gumbrecht: *In 1926. Living at the Edge of Time*).

Det eksklusive præg fortsætter nu med en dobbeltudgivelse der lugter langt væk af Gyldendal og royale støttekrone. Bredal har selv skrevet *Et renæssancemenneske* om Michel de Montaigne, samtidig med at han har oversat Montaignes *Italiensrejse. Dagbog 1580-81*.

Dagbogen er frem for alt Montaignes observationer af alt mellem himmel og jord på rejsen gennem Europa mod det Rom der fascine-

rede hele den europæiske intelligentia. Stilen – der i starten må tilskrives sekretæren, men som efter en fyring alene er Montaignes – er imponerende. Der er noget fuldstændigt nivelleret og uredigeret over sammenstillingerne. Om Augsburg lyder det fx, at ”Ægteskaber mellem katolikker og lutheranere er helt almindelige, og den mest ivrige underlægger sig den andens regler; der er tusindvis af disse ægteskaber: vores vært var katolik, hans hustru lutheraner. De støver deres glas af med en støvdusk for enden af en stok. De siger, at man kan få meget fine heste for fyrrer eller halvtreds écus” (s. 74). Færdigt arbejde. Således indoptages erfaringen af Europa i en skønsom blanding af konfessionelle stridigheder, overvejelser over sæder og skikke og en almindelig prisbevidsthed. Tre emner der optager Montaigne gevaldigt.

Der er dog intet der ligger Montaigne så meget på sinde som sin nyrestenslidelse. Rejsen er frem for alt en vandring fra kurbad til kurbad for at finde lindring, når de pokkers sten nu engang må passere. Disse badeeventyr er ikke altid lige spændende, men heldigvis er der masser af andre spøjse episoder der underholder og belærer, som fx Montaignes audiens hos Paven i Rom eller hans uspolerede begejstring for et hestevæddeløb i Firenze, der fremkalder den skønne antik for hans indre øje. Denne bog er en perle, som man kluklæser igennem.

I tilgift er det muligt at få Bjørn

Bredals blanding af biografi og kommentar til rejsedagbogen. Bogen, der for hvert kapitel tager udgangspunkt i et citat fra dagbogen, der så suppleres op med mere vægtige tekststykker fra Essays, plejer en efter min smag lidt for venskabelig omgangstone med Montaigne. Fascinationen af Montaigne som ’renæssancemenneske’ er tydelig hos Bredal, og kammer ind imellem over i rene hurra-råb. Det gode ved Bredals læsning (af *Essays*, som det vel i sidste instans er) er, at den er informeret af rejsedagbogen. Dette har ført Bredal til at give de konfessionelle stridigheder og skyggen af borgerkrig en prominent stilling i gennemgangen af Montaignes katalog af emner. Jeg kunne for eksempel ikke lade være med at læse Bredals karakteristik af Montaignes involverethed i samtidens udfordringer i lyset af Stephen Toulmins næsten thriller-agtige *Cosmopolis. The Hidden Agenda of Modernity*, der netop knytter Montaignes skepticisme til de franske borgerkrige, idet han stiller den over for Descartes’ filosofiske ’securitization’-projekt.

Begge bøger er flot indbundne og med et virkeligt spektakulært billedmateriale. Særligt Bredals biografi – fyldt som den er med portrætter, malerier, tegninger, kort osv. er en fryd for øjet.

Frank Beck Lassen